

Navracsics Tibor

A választás éve az európai belpolitikában

Nincs olyan év az Európai Unió belpolitikai életében, amikor szűkölködnénk választásokban. Idén is csak az Európai Unió tagállamait figyelembe véve elnök- vagy parlamenti választásra készülnek Ausztriában, Belgiumban, Finnországban, Horvátországban, Litvániában, Portugáliában, Romániában és Szlovákiában. Amennyiben a helyhatósági választásokat vagy éppen a különböző típusú népszavazásokat is számon tartjuk, akkor még bővebb a kör. A fenti lista alapján is nyugodtan elmondhatjuk tehát, hogy az idei év a választások éve lesz Európában.

A nemzeti belpolitikai kereteket meghatározó választások mellett azonban azért is különleges lesz az idei év, mert június 6. és 9. között az Európai Unió tagállamaiban sor kerül az unió egyetlen közvetlenül választott képviseleti intézménye, az Európai Parlament megválasztására. Tíz évvel ezelőtt erre a hírre az európai polgárok csupán egykedvűen megvonták a vállukat.

Az 1979 óta ötévente megrendezett európai parlamenti választások sem túl nagy politikai vihart nem kavartak, sem különösebb érdeklődést nem ébresztettek az európai választópolgárokból. Sőt, a tények azt mutatták, hogy az amúgy is lanyha érdeklődés 1979 után fokozatosan teljes érdektelenségbe csapott át, és a 2014-es európai parlamenti választáson már minden érdektelenségi rekordot megdöntött a részvételi – pontosabban fogalmazva: távolmaradási – arány.

Nagyon hamar meg is született az elemzői szakma lesújtó értékelése az alacsony érdeklődés mellett megrendezett választásokról. Másodrangú nemzeti választásoknak bélyegezték azokat, ami nem csak azt fejezte ki, hogy a választók részvételi listáján lényegesen alacsonyabb helyet foglal el az európai parlamenti választásokon való részvétel, mint a nemzeti parlament megválasztásán való aktivitás. Arra is utalt az elnevezés, hogy az európai parlamenti választás tulajdonképpen mindenből hiányt szenved, ami a nemzeti választásokat érdekessé teszi.

Mindenekelőtt, az európai parlamenti választás nem vezet kormányalakításhoz, sőt az eredmény semmilyen formában nem befolyásolja az Európai Bizottság összetételét. Másrészt, az európai parlamenti választásokon nem jelennek meg európai belpolitikai témák, hanem az egyes tagállamokban zajló

kampányok valójában csak saját hazájuk belpolitikai életének tét nélkül megvívott csatáit melegítik fel.

Az európai parlamenti választások történelmének első négy évtizede ennek megfelelően az egyhangú eljelentéktelenedés jegyében telt. Nem voltak közös választási kampánytémák, ami nem okozott gondot, mert nem is volt tétje a választásoknak, ezért aztán az sem volt csoda, hogy választásról választásra egyre kevesebb választópolgár tüntette ki figyelmével a voksolást. A 2014-es választásokon feljegyzett 13,04%-os szlovákiai részvételi arány már olyan negatív rekordot jelentett, amelyről a szkeptikusok is joggal gondolhatták, hogy ennél rosszabb eredményt már az európai választóközönség nem tud produkálni.

Valóban, a 2019-es európai parlamenti választás mintha fordulópontot hozott volna a választások történetében. Sokak számára a legreménykeltőbb és legjelentősebb újdonságot a részvételi arány növekedése jelentette. Ezzel az európai parlamenti választások immáron negyvenöt éves történelme során először nem csökkent az érdeklődés az előző választáshoz képest. Természetesen a megnövekedett figyelem okozat volt, nem ok: már a választási kampányban megfigyelhető volt két olyan téma kiemelkedése, amely az egész Európai Unió közvéleményét foglalkoztatta.

A migráció és a klímapolitika kérdése, függetlenül az egymástól eltérő egyéb nemzeti belpolitikai témáktól, minden kampányban központi elemként jelent meg. Sőt, a nagy európai pártcsaládok egymás álláspontjára is reflektálva próbáltak uniós szinten is egységes politikai pozíciót kiépíteni a kérdésekre adandó válaszokkal kapcsolatban. Vagyis a polgárok előtt öt évvel ezelőtt megjelentek a valóban uniós szintű európai kampány kontúrjai.

Mindemellett a 2019-es kampány fontosságát és láthatóságát az is növelte, hogy az Európai Parlament, bár jogköreit tekintve nem erősödött, politikai súlyát mégis növelni tudta, így a választók számára jelentősebb intézménynek tűnt, mint korábban. Részben a csúcsjelölti rendszer, részben az egyes tagállamok belpolitikai fejleményeivel – magyar és lengyel jogállamisági kérdések, máltai és szlovákiai újságíró-gyilkosságok – kapcsolatos harsány és látványos állásfoglalásai is növelték az intézmény politikai súlyát a közvélemény szemében. Így 2019-ben úgy tűnhetett, hogy a választók a korábbiaknál sokkal fajsúlyosabb Európai Parlamentet választanak.

A 2024-es választás az öt évvel ezelőtt kezdődött trendek folytatódását ígéri. A migráció és a klímapolitika mellett most már az orosz–ukrán háborúval kapcsolatos vélemények, illetve az Oroszországhoz és Kínához fűződő viszony is olyan kérdésként jelentkezik, amely az egyes nemzeti belpolitikai

témák mellett az európai belpolitika meghatározó és közös problémáját jelenti. Mindez nagyobb érdeklődést, nagyobb részvételt hozhat. A magasabb szintű aktivitás magasabb fordulatszámra állíthatja a kampány szereplőit, a politikusokat is.

Összességében tehát a 2024. júniusi európai parlamenti választás saját jogán is érdekes és meghatározó eleme lehet az év választási naptárának. Bár döntéshozói jogköre továbbra is csak korlátozott mértékben van, az Európai Parlament mégis jó példát mutat arra, hogy egy politikai intézmény úgy is növelheti súlyát és láthatóságát, hogy közben a működését meghatározó működési keretek változatlanok maradnak.

Az érdekesebbé váló Európai Parlament magasabb részvételt vonz a választásokon, a magasabb részvétel pedig erősebb legitimációt jelent az intézménynek, amire hivatkozással politikai súlyának további növelését érheti el. Jó eséllyel tehát a 2024-es európai parlamenti választások már nem másodrangú nemzeti, hanem születőben lévő európai választások lesznek.

2024. január 11.